

ЦЕНА ЈЕ ОВА
за Аустро-Угарску:
на целу годину . . . . . 12 фр.
на пола године . . . . . 6 „
на четврт године . . . . . 3 „
на један месец дана . . . . . 1 „
за Србију:
(у сребру)
за годину 120 гроша, на пола године 60 гроша,
а на четврт године 30 гроша чарш.

ЗАСТАВА.

О Г Л А С И
рачунају се по количини врста или места
које заузимају из оваких ситних пошт слова
и за сваку врсту плаћа се увек по 6 новчића
а за жиг сваки пут башка по 30 новч.

Д О П И С И
шаљу се уредништу, а претплата и огласи
администрацији „Заставе“ у Нови Сад, у кући
под бројем 11 и 12 у дунавској улици

Рукописи не враћају се натраг.

НА СЕНИ, НА НЕВИ И — НА ДУНАВУ.

Ако се васеленски уметник, што је створио ову земљу и њене становнике, још није показао, ако се још није постидео свога дела, ако се још може кадикад задовољити погледом на њега: онда скоро није имао прилике тако уметничком ужитку као сад, кад погледа одозго на стару, а увек младачку Јевропу.

Два начела, што су од вајкада завађала човечанство у силном покољу, што су се одмарала на мртвим гомилама, а из крви нову снагу сисала, два начела, слобода и ропство, република и апсолутна монархија, спремају се на последњи, на одлучни бој, отимајући се о владу на Јевропом, а по свој прилици и над — светом.

Док се у граду Петра великога „трле и у лице љубе“ два најсилнија цара, који су вични располагасти судбином свога народа не питајући га, — дотле у Паризу народ, који вађа неће више допустити ни једном цару ни пацару, да му располагаје судбином његовом, бира огромном већином пријатеља гамбетиног Бародета против министра шеврдала Ремизата, јавља целом свету, да ће за републику, да ће за слободу живети и гинути.

Каква ће то величанствена борба да буде, кад већ први наговештаји њени тако величанствено одуарају један од другог!

Први потрзаји те велике борбе, први севови скорог урнебеса, што ће подрмати па и разрушити стару, труду неприродну политичну зграду јевропску, као да већ наговешћују расцеп Јевропе на две половине: Отимање слободе у Француза прелази Пирнеје те одушевљава племенити народшански, Сена се у духу примиче Таху, Париз Мадриту; а поздрављање апсолутне силе у Петербургу одзива се у суседној Аустро-Угарској, Нева намигује на Дунав.

Ми смо далеко по простору, а на жалост, и по развиту политичне свести, од они народа, што сад оснивају своју слободу, те да буду на векове сами своји господари. Зато се нећемо сад обзирати изближе на значај избора бародетовог у Паризу, нећемо испитивати замашај новијег обрта слободе у Мадриту, од како је слободњачко министарство растерало натражњачки „стални одбор“ и од како републиканска војска растерује најемнике старе и нове тираније; — јер ма да ћемо ми у великој борби о начелу, о владу света, бити на ударцу, ил бар близу ударца, за сада, бар док се и Италија не придружи полету своји једноплемени сестара, Франције и Шпаније, не може наш народ осетити никаквог непосредног учина оног, истина скупог, ал и скупоцепог одушевљења, којим

се сад заноси и подмлађује јевропски запад, — за сада се ближе тиче нашег народа, а особито ове државе, у којој неки део нашег народа живи, — састанак немачког и руског цара у Петербургу.

Пита се, какве могу бити последице тога састанка по Аустро-Угарску и по исток, и како стоје разни политични елементи у овој држави, особито ми и мађари према том догађају, и како би требало да стоје?

Званичном уверавању à la Голос, да тај царски састанак нема никаквог, или бар никаквог активног политичног значаја, већ да је само породичко-пријатељски рандеву, тако бенетању могу само деца веровати, кад се играју жмури; та не верују му већ ни бечке, ни пештанске новине.

Политичног значаја дакле има, и то јамачно активног политичног значаја, а то ће рећи просто српски: ради се о нечијој кожи, а можда и о кожи неколицине.

Да је источно питање, те по томе уређење Турске, било у разговору, о томе нема сумње. Но у томе је Горчаков по свој прилици био на чисто са Бисмарком још пре састанка петербуршког, што сведочи уклон Кајдела из Цариграда и премештај у Рим, као бајаги онде је нужнији да држи душу чапи.

Ал осим Турске, бојимо се, била је на невом састанку кожа Аустро-Угарске најзрелија и најгоднија за чињење. Деоба Цис — и трансатлантије као да није била непозната реч Горчакову и Бизмарку између четир ока.

То је можда намирисао и гроф Андрашије још лане у Берлину, кад је оно сваткој пристопности уз пркос, оставио свога цара на главној паради у почетку свечаности, те отишао кући сам самцит. Бар је тако у своје време јавио дописник једног пештанског листа, ако се не варамо, баш његовог „П. Лојда.“

Ако су збиља то сад угодили на Неви, ако је већ углављен и начин и рок деобном поступку, онда за сада нема те силе у Јевропи, која би могла томе стати на пут. Па шта ћемо онда, господо мађарска, па шта ћемо онда, духовити дипломато, шта ћемо онда, драги грофе Андрашије? Зар су то, наопако, награде за берлински ацилук? Зар је то признање за толике услуге бечким немцима. За толике сјајне ваше — преко реда — атакe на словенску опозицију? — Је ли, да је неблагодаран тај Шваба? „Mög is hunczut a nemet!“

Ал ко би одма помишљмо на најгоре! Та то је само увод састанку сва три цара у Бечу на бечку изложбу. Ту ће бити главни разговор, ту ће се све коначно углавити. Тако се, од прилике, теше у Бечу и у Пешти.

Тако је, доћи ће обојица у Беч, доћи ће са Неви на Дунав. Та долазила су иста браћа и покојном Наполеону у госте, па и то као да беше на изложбу. Те изложбе могу постати врло кобне по домаћине код многи царски гостију. Аустро-Угарска је за то још приличнија од Франције; јер и она сама није ништа друго до политична изложба народа и племена: Кад прође изложби рок, дође сваки по своје, а домаћем излагачу, ил, да нас ко не разуме криво, изложнику, остану — голи зидови.

Ако се тако збуде, ми би имали ваздан повода светити се слепој политици мађарској; изрично кажемо мађарској, јер у томе удружењу с Немцима и у гонењу словенства, слагала се с Андрашијем велика опозиција, средња левица изрично, а крајња ћутке осим јединога Кошута. —

А имали би и прилике светити се, јер по јужно словенство, особито по српство само могу бољи дани наступити у погледу развитка племенског живота. Јер баш да се и претопимо у велику словенску државу претопили би се у једнокрвни, а по нас православне и једноверни народ, те би заједнички извојевали себи угледан положај у просвети света. У осталом имали би изгледа ина одељен племенски опстанак, што би се лако подржавао ревењем суседне велике немачке силе.

Па ипак, ипак се ми не светимо; у онај мах, кад би се мац, кога сте ви наперили на наше груди, окренуо моћнијом руком на ваше, ми тога правца неби подпомагали, ми би га можда и оштринули. Ал само подједним условом: кад би било изгледа, видети једва и слободу, да се не би оставио баш онај тврђа јемства и за свој племенски развој као срби и словени, и за личну слободу — достојанство човека; а само тако би се могла одклонити, иначе неизбежна пропаст они словенски племена, на које се устремљено понемчај, да их прогута, а без који би целокупно словенство било крње.

Ми рекосмо, да за сада нема силе, што ће стати на пут навали састанка на Неви. Ал временом, и то можда скоријим, него што се икоји силник нада, биће једна сила што ће устукнути ту навалу; а то ће бити велика републиканска задруга запада, која ће више изнутра освојити народе саме себи, него што ће с очју сломити силу силом. Кад у гомилу бораца велике начелне битке јевропске падне гром од творца гледаоца, незна се на кога ће пасти; ал је пиљаста шишањ на глави пруске војске свакојако опаснији мамигром, него што је црвена капа бораца слободе.

Има разни видова, у којима може пасти тај гром на охолу главу шлемовитог Берлина:

Може севнути у виду одпадаја јужни Немаце од бесни јункера, може грунути у виду личне промене, на руском престолу што лако може учинити, да наследник александров прегоре начелну разлику унутарњег државне ног састава, те да самодржавна Нева пружи руку републиканској Сени.

Било како му драго, кад настане то време, најтежи ће положај бити наши суседи Мађара: Са слободом су прекинули рачун они сами; а задруга апсолутни велесила, што су јој они тако драговољно покорно и лаковерно подишли, као да је прекинула рачун са њима.

А нама? Нама ће бити лако репити се, да ли ћемо „небеском, ил земаљском царству“, да ли ћемо тражити јемство свом опстанку на основу опште слободе, или ћемо је примити на основу племенске заједнице. Нама судбина неће ставити тога питања као кнезу Лазару на Косову; јер ако изберемо небеско, то ће опет бити на земљи а и земаљско мораће се на посетку развити у небеско:

У општој слободи наћи ћемо и ми места развитку врлина, свога племена ако збиља суде још у нашем народу врлина, које ће оправдати даљи му политични опстанак; ако пак не буде, што ми никако не верујемо, онда толико и чини. Ал у племенској заједници, ма јој почетак био у апсолутној влади самодржавне силе, помоћиће можда и наш придолазак, а и неодољива струја слободе у развоју и напретку просвете и међународног духовног промета, те ће се и велико словенско племе духовно, па и политично препородити.

ЈАДИ ЕВРОПСКЕ ДИПЛОМАЦИЈЕ.

И опет се гора задела листом и мину и Бурђев-данак, тај ајдучки састанац, на кој су се увек надвезивале наде бољој будућности наших дедова и отаца, што наше прозачно доба промену са фразом: „на пролеће, на јесен,“ — али сад нити се зачуше са полутока балканског гласови о каквим ајдучким четама, нити јекну топ са Дрине, да даде абер, да је наступило то, давно ишчекивано „пролеће.“

Место тази гласова, место рике убојитог тона, стигу нам из средине тужне раје непрестано гласи стари јада, вести о новом и новом насиљу, што га раја трпи од Турака; с друге стране, са Босфора оглашују се такође крии облаци, који зајду бриге и страха европској дипломатији, нама пак све су милдији, што су дипломатији први, јер за наш народ и овде важи изрека: што горе, то боље.

Ниједан крај Европе не задаје европској дипломатији толико бриге колико балкански полутоп. Пи година дана није се саставила а Султан је и петог сардавама, великог везира променуо. Криза је перманентна, непрекидна. С једне стране финансијални каламитети, новчане невоље, оскудица, с

Ова разлика у брзини испаравања међу платном и вуном не показује се само код оне влаге, која је из ваздуха увучена, него и онда, кад се платно, или вуна водом поквасе. Са површине поквасена платна испарује се много брже, него ли са једнаке површине еланера. И о овоме је Петенкофер опширне опште чинио и резултате је у таблицама наређао. У колико се површина платна лакше покваси него ли толика иста површина вуне, у толико се лакше и осуши. Испаравање воде из вуне није тако брзо као из платна, али код вуне се оно у појединим одељцима времена доста равномerno, подједнако догађа. Отуда се види, у колико се лакше човек у мокрој платну, него ли у мокрој вуни разхладити може. Парче мокра платна, које смо раширили да се суши, много нам, кад га пинамо, хладније долази и заиста и јесте хладније, него ли толико парче мокре вуне. Видимо дакле, да је способност наших хаљина, да поступно воду у се примају и сироводе, така иста хигијенска (здравствена) особина, као и способност, да температуру, топлоту или хладноћу пропуштају.

Сада прелазимо на трећи здравствени услов наших хаљина, а то је способност, да ваздух и друге газове у себе примају и из себе пуштају.

Пошто ми непрестано воду и по приличну количину прљаве воде из површине нашег тела испаравамо, и пошто се ова пара непрестано мора у ваздух спроводити, то је нашем телу потреба, да га непрестано по који слој долазећег и одлазећег ваздуха одлева. Све наше хаљине мање или више се противе овој потреби нашег тела, али

љубимо, које тешко пропуштају топлоту. И нехотице и незнајући у свако доба године, када набављамо себи хаљине, владамо се ми по овом правилу. Штета је само, што немамо експатне (потпуне) мере о томе, како свака материја пропушта топлоту.

Ми знамо о неким металима (рудама), како пропуштају топлоту, али о материјама од свиле, вуне, платна, памука, коже, гуме и т. д. још се није тачно одредило, у колико једна или друга лакше или теже топлоту спроводи. А нашто да с таким истим интересом не испитамо колику топлоту дају чоја и платно, памук и свила, као што то знамо о сребру и базру или о олову и вречу? За чудо, да до сад још није се решило ово хигијенско (здравствено) питање о хаљинама. Физичар или лекар, или здравствени завод, који би ову ствар боље испитио, и који би правила, по којима да се при одевању владамо, одредио, јако би нас обвезао; јер многа болест постаје отуд, што се топлота у целом телу нашем, или у једном делу његовом сувисше смањила, или повећала, а овом су узрок хладније или топлије хаљине.

Познато је да вода више пропушта топлоту него ли ваздух. Топло тело, дакле и људско тело, губи у води, дакле и у ваздушној мокроти, брже и у већој мери топлоту, неголи у сувом ваздуху. Мора се дакле код наших хаљина у обзир узети, да је оне кад више кад мање воду у се увлаче, да је у себи задржавају, и да, што је у њима више или мање влаге, и топлота телесна лакше или спорије кроз њих пролази, из тела се нашег губи. Само нам осећање каже, да у хладном и влажном ваздуху, у

тако аваној мокрој хладноћи, наше хаљине топлоту телесну лакше, брже протуштају, него ли у хладном, сувом ваздуху; ми добро кажемо, да мокра хладноћа лакше пробија, то јест, да топлота с површине нашег тела услед тога, што у хаљинама има више воде, лакше кроз њих пролази.

Професор Петенкофер у своје најновијем делу „о одељима ваздуха к хаљина, стану и земљишту“, наводи неколико опита, које је с различитим хаљинама учинио, испитујући њихова хигијенска својства т. ј. својства тежог или лакшег примања влаге у себе. Овим опитима доказује он најме, да влага у хаљинама зависи већином и од апсолутне ваздушне температуре.

Два једнака комада платна и еланера осуше се при топлоти од 100° Целзија, па се сваки метне у једну кутију од лима. Одатле их узима, па их у различито угрејаним просторијама држе у ваздуху, затварају их опет у кутију и измере их. Тако би се лако могло измерити, колико прима у се воде платно и вуна, две најглавније материје, од којих се наше одело прави.

Пре свега, вели Петенкофер, упада у очи, да вуна више увлачи влагу у се, него ли платно. У разним приликама приметило се, да је множина влаге у вуни скоро још једаред така, као у исто доба у платну.

Што даје одмах у очи упада, то је, да платно садржи више брже мења, него ли вуна. Платно прима много брже воду из ваздуха него ли вуна; али она много брже и престаје воду испаравати, него ли вуна.

ПОДЛИСТАК.

О ХАЉИНАМА.

Када осећамо потребу, да топлоту нашег тела лакше, него ли обично пропуштамо, тада бацамо на се још једну хаљину, која хвата ону топлоту, што долази с површине прве хаљине, и тек када кроз ову другу прође, онда дође у ваздух. Изласку топлоте смета дакле кошуља, прслук, капут, горњи капут или јапунце. Изласку топлоте из главе сметају мараме, капе, шешири и — клобуци.

Топлота не остаје у хаљинама, него иде брже или лакше изнутра напоље и задржава се краће или дуже време у ваздушном слоју, који је непосредно око нашег тела. Велика диференција (разлика) међу топлотом наше крви и међу увек хладнијим ваздухом мора се непрестано изједначајивати. Па где се онајвише догађа та промена температуре? На површини нашег тела, која је пуна живаца. Кадгод при овој размени изгубимо топлоте, онда осећамо — зиму. Кад обучемо хаљине, онда у њима размена хладноће и топлоте бива, и нашим главним живцима уштеди се узбуђење, које зовемо зимом, наше хаљине у место нас — зебу.

Што су код нас хаљине, то су код животиња дакле и пера, која су тако исто неосетљива као наше хаљине, и које излазак топлоте уздржавају и умервају.

При бирању хаљина треба дакле pazити на то, како која материја (штоф) преводи топлоту, да ли лако, или тешко. Ми обично оне материје употреб-

друге стране непоколебљива намера Султана, да измени ред наследства у својој породици у корист своје сину Иездину, створили су од државног печата, *perpetuum mobile*, вечноплет. Чим један вежир није у стању напунити празну касу Султанову златом, чим покаже, да нема довољно храбрости да приступи извешању султанове најмилије мисли, измени наследног реда, одмах је у том тренутку и завршио своју мисију, и државни печат, тај символ великог везирства, прелази у друге руке, да на скоро настави свој пут даље. Султан Абдул-Азис зна само толико, да је он владаоц над владаоцима и његова воља мора се испунити. Њему треба новача за скупоцене ћевове, којим ће да оследи овај живот и то се мора набављати; његова најмилија кадунка жели видети осигуран престо своје сину, а Абдул-Азис толико је гавалер, да неби допустио да се њена жеља не испуни, па ма шта било. Новача за уживање и престо Иездину, — то је програм великог везирства. Ко обећа, да ће и једно и друго створити, тај је велики везир.

Да Турска није подривена политично религијозно и материјално, на тај програм неби Султану било тешко наћи zgodног великог везира, и тада би европска дипломатија могла мирно одати се својим забавама, које дипломате радњом зову. Али је кредит Турске исцрпљен давно и давно; стране капитале већ више није могуће увести у земљу ни под каквим условима. Капиталисте траже гаранције својим капиталима, а порти нијеу власти да може дати. Турска је човек на умору, коме не залежу добри; дугове, што их је до сад направио и јасно је да таком човеку нико више неће ни паре да повери. Према таком стању ствари, и потребама и захтевима Султана, није чудо што је крива трајна. Султан може с дана у дан мењати велике везире, финансијално стање царевине неће се с тим оповратити.

Други узрок непрестане кризе није од мањег значаја. Под копреном религијозног убеђења, старо-турска странка, конзервативци и реакционари, којима на челу стоје улеме, (турско свештенство) неће ни да чују за измену наследног реда у династији. Тој странци и Абдул-Азис није дозвољено Турцима и они сву наду полагају на Мешиховог сина, који је по досадашњем наследном реду престолни наследник. Интерес самодржања надвезује њихове наде на тога принца и није по томе никакво чудо, што на султанов пројект о измени наследног реда, прете — револуцијом.

Тога се дипломатија жаба, боји се династичне револуције, као живе ватре. Европски кабинети никако нису дошли до увиђаности, да исток припада источним народима, него се још и данас држе обертурки за заблуду: да данашња турска царевина мора служити за предмет рекомпензације, замене, накнаде неким државама, или боље рећи, династијама.

До душе, са свога гледишта има дипломатија европско право, што се боји такве револуције. Турска царевина данас је тако сасушено гориво, да би планула на све стране, чим би варица на једно место пада. Ма да су интереси поједини делова те царевине различити, ма да и саме турске странке противположеним циљима теже, ипак се може рећи, да би сви загазили у револуцију с једнаком одлучношћу. Овако за друго немогу живити ни Турци ни Хришћани. Силне су претензије, које народи на Турску стављају и те се морају испунити. Мудрост дипломатије европске неће бити у стању да ово спречи, ма се како довијала.

Али за то баш треба нарочито Србија, која по је подобрају своје познана да предвачи, да стоји спремна и у zgodном тренутку, да претензије славенских народа у турској одлучно заступи и у живот уведе. Абдул-Азис сам љуба престо Османлија, у интересу хришћанских народа на истоку лежи, да му у том послу из све снаге помогну, како би

ретко су тако често, да ваздух или вода не могу кроз њих проћи. При овоме пролажењу воде мисли се обично само о оној води, која споља на површину нашег тела наваљује; на ону воду, која из наше коже напоље хоће и мора да изађе, нико и не мотри. Отуд толике здравствене погрешке у износу хаљина; отуд неразумна тесња за пешкирама, капама, кишним капутима, чизмама и т. д., које не пропуштају воду нити ваздух. Материје, што не пропуштају ваздух, особито при кретању, при коме кожа јаче испарује, постају несносне, ма имале овде оне јаме, кроз које ваздух улази. Мекинтош капут може да је доле и горе и на рукавима отворен, само што смета улазак ваздуха са стране и излазак паре телесне, на нам ипак врло брзо постане несносан.

Свако живо тело људско својом топлотом око себе издаје ваздушну уздижућу се струју. Ми ову ваздушну струју не примећујемо и она је толика, да се може измерити. Када се осетљив анеометар у мирном ваздуху у себи међу горњом хаљином и прслуком држи, то се криоци на овој справи при хладном ваздуху брже, а при топлим лакше крећу. У томе непрестаном покрету ваздуха учествује и цео ваздушни појас, који струји у борама и концима наших хаљина и непосредно на нашој кожи. Они се варају, који мисле, да ваздух у нашим хаљинама марије.

Ми се изненађујемо, када видимо, како је различит отпор, којег разне материје ваздуху дају. Уверавамо се, да су баш оне материје, које најлакше ваздух телу пропуштају, најтоплије. Добар

се сурвао што пре и доле, док дипломатија европска не дође на чисто са својим рачунима, јер иначе могу наши рачуни претрпити каквог уштраба. Гвожђе ваља ковати, док је вруће — вели наша пословица. —н.—

СВЕТСКА ИЗЛОЖБА У ВЕЧУ.

Претпрошлого четврга пред бурђев-дан, или-ти 1. маја по новом календару отворена је у Вечу светска изложба — пета по реду у свету.

У дивотној глумици, у Пратеру, свегло се је на гомиле, што је год до данас просвећени ум људски замислити умео, и вредна рука радена направити, ил помоћу справа извести могла.

Реч изложба склована је по туђинској речи доста незгодно, и значи: изнашање чега на видику. По нашем старинском значењу — то би био велики абор и велика зборница, где се људи уметници и радници сабраше и збраше производе ума труда, и рада: да се *тамаче пред лицем свега свега*.

Од оних стародревних времена и великих дана, кад се онај бројем, малени, ал знањем и вештинама одрасли свет јелински скупљао о празници на своја зборишта олимпијска, истамска и т. д. — од оно доба, па тако рећи све до наших дана, не бијаше у свету горостасних појава оваких, као што су светске изложбе. А у колико данашњи век надмашује у томе век јелински — у толико су и ове светске појаве горостасније, дивовске!

Ум људски све ближе и ближе напредује — да се, штоно реч, успореди с прасилом, од које пониче; човек с подобјем својим, које богом назива!

И као што од ископа тајрасида вековечно дејствује, па се баш с тога слави и превасноси — тако настаје време, где се и код човека труд и рад, развитак и напредак осим свега хоће да цени и поштује.

Иде-ли свет на боље ил на горе, то је тема, замисао, што спада људма мудрицама; да о њој мисле и размисле — али, да радност, умна и руко-творна, доишта на боље иде, томе за сведочанство јесу најбоље оваке појаве, изложбе светске.

Борба за опстанак, како човека појединце, тако и народа у опште покрене свет на рад, на произвођање, на подмиривање потреба узјамиче — на веће напредовање, на угоднији живот, на што безбрижнији опстанак до послетка.

Ал та борба не сме бити борба огња и крви — већ безбедно на миру такмачење вештине и врлине, тежко све за бољим, и бољим за савршенством.

Што силним великим државама никад заруком не пође, што ни једна вера до јако не мога — то ће реза материјалних интереса кад тад постићи: да се мир у свету, ако и не овековечи, а оно бар одуговраји.

И оваке изложбе јесу блага вест преходница тога на земљи мира и међ људима благовољења.

Народи на земљи за час један и други заборавају, што ко с киме има, и пружају један другом руке, производе свога ума и рада на подмирење потреба међусобних. И мало по мало, па ће тако, као што мало час наговестисмо, борба за оствајање земаља и појарљивањем народа начинити места борби такмачења.

Светске изложбе су појаве међународне; у њима ваља да се огледе све земље и сви народи на свету — и по томе и јесу свеопште, износиће свему свету на видик сваку врсту дела и рада човечанског.

Кад је оно године 1851. принц Алберто, сад већ покојни муж енглеске краљице Викторије, тумисао замислио, да се у Лондону склопи и састави светска изложба, овако је он ту горостасну појаву схватио.

„Светска изложба треба да буде верно сведочанство и жива слика, какав је и колики је развитак у свету, за којим свеколико човечанство тежи, и да се покаже нова једна висина, са које ће сви на-

фанер на прилику у једнаким приликама скоро још једаред толико ваздуха пропушта, колика у средњу руку фино платно. Пропушташе дакле хаљине наше више или мање ваздуха к нашој кожи, то није меродавно за осећање наше коже, за осећање веће или мање хладноће. Неки побијају ово тврђење Петенкоферова и наводе, како је у чаширама, које су подеране и у „описивачој“ хаљини хладнији ваздух. Али то тврђење је најлакше побити. Свака рупа, ма как да је мала, чини празнину у хаљини, губитак је материја, као што и свака „описивачој“ стањи материјају. У оба случаја не може се с тога, што у такој прилици ваздух лакше пролази, Петенкоферова поставка побити, тако исто, као што се не може казати, да је стакло, на ком има рупа, на ваздух кроз ову пролази, мање густо.

Петенкофер је различите материје упоредно измерио, која лакше пропушта ваздух. Он је узео цев од стакла, које беху једнаке, па је на крају навучао материје и онда је из једног гасометра једнаким притиском у једнаком времену пропуштао ваздух кроз те цеви и испитивао је колико је ваздуха из гасометра изишло, када су цеви с вуном, платном, свилом, или кожом запунене биле.

Тим опитом нашао је Петенкофер, да за један минут кроз округлу површину, којој је пример центиметра велики, кроз различите материје ове количине ваздуха пролази:

Кроз платно	6,03 литара
„ фланер	10,41 „
„ боксен	6,07 „

роди у напредак своје тежње и намере одређеним правцем моћи удесити. Светска изложба треба да у човечанству укрене уверење и поуздање, да се све то може постићи тим више, што већма буду људи, што већма буду народи међусобно се помагали — дакле миром, љубављу и вољном готовошћу, да се један другом нађе на руци, на помоћи!

Тако је замислио тај први покретач светске изложбе. У колико је ова мисао и племенита тежња принцип Албертова дојак оживотворена — није нашо, да овом приликом претресамо; јер ми смо ради, својим поштованим читаоцем, на први мах да само у главном изнесемо слику о тој појави у Вечу, и предходно само толико да рекнемо, колико без тога не може да буде.

Али једна нам се мисао и силом отима, кад овако размисљамо о тој појави светској, та нас мисао води у крајеве оне смерне, забаташене, у којима живи наш честити народ српски; та нас мисао и нехотице одводи и пред очи нам износи онојадно стање радности доста, ону примитивну, тако рећи још исконску прометност и готово са свим занемарене вештине и произвођање у нас Срба. Та на тој бечкој изложби, понездозашите и чак Јапаници и Кинези и Персијанци, и Мисирци и Турци — донесавши сваки ретке рабете руку народа свога, и износиће их на видик свету — наш вредни народ не пађе тамо себи места ни станишта. И можда ће од Срба један једини земунац Мојсије Пајић наћи се међ тисућама излагача тамошњих, да прикаже свету свој *светски сар*, своја начела насиграјска и психологиска и т. д. те да и себи и народу, у ком пониче, образ осветла.

А са шта је то тако, да богме, да није сад овде места, да се по шире разлаже и о том паметјуе.

Што се пак маленоме народу српском, можда с које год стране пребацити може, да није ништа још привредно у светским вештинама и свеопштој радности — томе се, да богме, врло лако налази оправдања. Док је истог пламтио у огњу, и пожару што га запалио варвар-Турчин, и сав у крви огрејао, што је тај орјатин рекама из вредних народа проливао: долге је лако било западу, народима на западу, на миру мислити и зарад се спремати, те у радности права чудеса старати! . . .

(Наставиће се.)

БУГАРСКО ПИТАЊЕ.

(Свршетак.)

Духовне поглавице, грчке патријаре саме су криве, да је у православној источној цркви тај спор наступно. Сам покрет, који се отуда излетео, тек је у једном чину, никако пак у својој целини окончан. — Патријаршија је показала, да је, мада је с Римом не сједињена, од римског папства много и много научила. Фанар и Вагјан — у многоме су једнаки, и нарочито онда, кад се отпор ствара против какве реформатске акције, против сваког покушаја, да се једостојно духовно поштво једанпут за свагда утамаји. И у избору сретства много су породично налице ти чиниоци; и дошје образовано грчко половство тежи увек, да новата и последње коце у завојитим и неопштинским вештинама језуитским. Као доказ томе служи најновија хроника бугарског црквеног питања. Већ напоменеми догађаји у Русчубу, где се Бугари према грчкој мањини доста интолерантно показашу, беху фанариотима добро дошли, да у Цариграду потпуно уверење изазову, да се ферман, којим се ексархат у Бугарској ствара, практички никако извести не може. И у ствари беше у том ферману одређења, о којима би се много говорити дало, кад неби Порти у власти било, једном једином рационалном и ауторитативном интерпретацијом свему крај начинити. — Тако као да ће фанариотима заједно са руком поћи, да великом везиру улију

„ белу кожу за рукавице	0,15 „
„ семску кожу за праће	5,37 „
„ свилу	4,14 „

Из овога се види, да хаљина може лако пропуштати ваздух па ипак да је топла, и да топлата њезина много више од других околина те материје зависи, него ли од мањег или већег пропуштања ваздуха. Платно и боксен од прилике подједнаке количине ваздуха пропуштају — па ни је ли ипак овај последњи много топлији од платна? Семска кожа за праће даје топле, пријатне рукавице и чакшире, докле рукавица од гласе — које, као што је познато много мању топлоту даје, ма да тек десетсти део ваздуха пропушта.

Чудо је да „вативана“ свила толико исто ваздуха пропушта колико и проста, неопостављена свила. И ипак сваки зна, да је постављена свила топлија од неопостављене. Тако је и код других материја за хаљине. Двогубо платно греје много боље него ли једноставно; па ипак двогубо платно врло мало спречава струју ваздуха.

Мокро платно тако одбија ваздух, да при спомутном опиту у једном минуту не пропушти ни 10 кубикцентиметара ваздуха, докле суво платно при истојмо ваздушном притиску 6000 кубикцентиметара пропушта. Па ипак како нам је хладно мокро платно, ма да нам скоро сасвим отискује ваздух од нас, дакле нам суво платно, ма да 600 пута више ваздуха нашој кожи пропушта него ли мокро, пријатну топлоту причивава.

ту помисао, да се мора нов ферман надати и та помисао, с којом као да се оће и Калие Паша да спријатељи, прети новим замршпањима у већ спорешеном, или бар у нечем на чисто извешеном бугарском питању, и просипље ново уће у већ стававајући се пламени заузетих и распаљених бугарских духова, које још к томе драже други политички агитатори, којих је средиште Румунија.

Но како му драго ствари стајале, ми у Аустро-Угарској, вели „П. Л.“, немамо узрока у ствари те немешати се, од којих не можемо ни под којим условом мировати, и којима у свако доба престуђујућим саветом притицати морамо. — Незауламање, или боље рећи врло слабо саучешће наше дипломатије у тим стварима не може се друштински разумети, до да се је једино по вољи фанариота та zgodна позиција из дана у дан све више и више напуштала. — Већ у примедбама, које се покрету овога чланка начинисмо, рекли смо и обратили смо пажњу на то, да, ако већ ништа друго, сам географски положај земаља, у којима Бугари живе, довољно повода даје, да се наша целокупна монархија, нарочито пак у Бугарској у одлучном решавању тога питања најзаузетнија и најжалева саучештница постане, да се најрешителније за коначно и целосходно уређење одношаја у бугарском народу зауземе. Ако се је наша дипломатија у истини баш чувала и плашила у тој развитаку ствари на истуку утицати, то би се могао тај обвир свалати на нове пријатељске одношаје између ње и Русије, на неке Русији увињене ултунеке сматрати, мада она је, да искрено признамо, тај обвир врло немогућан, шта више врло немогућан. Јер од двога је једино: или петроградски кабинет мисли у својим пријатељским уверавањима са Турском поштено, онда је немогуће, да се руски планови у погледу Бугарске, који се још у правој светлости не знају, тако необично потпомажу.

Но у том случају би могао петроградски кабинет са нашим спољашњим кабинетом споразумно, паралелно радити. У противном случају, који не ћемо оде да изводимо, заслуживао би спољашњи кабинет не малу казну, што пушта, да му се над његовом главом тако ствари догађају, које очевидно туђи и по својој ствари штетан интерес заступају. О томе пак, да ли Аустро-угарска потпуно оправдана узрока има, да новоустановљени бугарски ексархат пријатељски потпомаже, неби требали наши виши управљајући кругови најмање да сумњају. Стара, искључно римска католичка Аустрија могла би и требала би управо живим погледом прозирати покрет, у коме очевидно мало реформаторска духа има; на начелна дуљавица одбаци, алтернативна реконституционална монархија, не може ипак ништа друго, до лунним саучешћем бити сведок онога покрета, који у границама и баш помоћу самих закона тежи, да стресе дуговечан немом јарам као силан терет са духова људски, да постигне слободу вере и савести. Кад се је другима источњацима остављао досад монопол у црквеној владавини, то зашто се неби и Бугарима оставио. Била би највећа лудорија и бесмислица, да се покрет један угушје, који од толико година расте, напредује и унапред потискује, и то ваљда оном црквеној ауторитету за љубав, чији се приврженици у коло државне организације батају.

Слободна Аустро-угарска несме ни у том, као ни у другим питањима у оном табору застајати, који заставу еманципације развија. С политичким становиштва имамо ми према истојмо врло јасан и поштен програм. Све оно чинити, што би османску царевину јачати и снажити могло, а све спречавати и с пута уклањати, што би јој у слободном развитуку сметати могло, што би је слабило. И с тог гледишта не може наше државне никако сумњиво бити. Порта је добро увидела, да би се стран улију

Што се дакле промене ваздуха на нашој површтини, то треба да су нам хаљине лаке, да брану ваздуха међу кожом и хаљинама у тој мери спрече, да наши главни живци ваздушну струју осећају као покретно тело. Ми овај ступањ ваздушног кретања именујемо „типична ветра“, ма да ту ваздух није са свим миром. Када је иначе у ваздуху тишина, или, што се каже мањина, то је брзина ваздушне струје тога метра у секунду.

Тиме, што наше хаљине свуда ваздух, који к површеној површини тела продире, спречују и удаљава његових таласа крају, налазимо се ми у нашим хаљинама тако, као када стојимо голишави у слободном мирном ваздуху при температури од 24° до 30° Целзија. С великом количином топлоте, која из голе површине тела струји и која се даље не употребљује, грејемо ми непрестано ваздух, што кроз материју продире, јер хаљине топлоту, која струји напоље, хватају и на дуже времена задржавају. Наше су хаљине као нека неф, коју док топлотина нашег тела, да би могла ваздух, што је над нашом кожом, угрејати. Ми би губитак топлоте на површини наши хаљина осетили, кад би живци наше коже у хаљинама продужени били. Ми пак одевањем пренашамо изједначење телесне топлоте и ваздушне хладноће са наше осетљиве коже у неосетљиву материју, па нека ова место нас подноси хладноћу.

Да би од прилике себи могли представити од колике су важности хаљине при промени температуре, влаге и ваздуху и издавања топлоте на површини нашег тела, треба да знамо колико су

са балканске области најлакше парализовати мо-
гло, кад би се излишан направно. Какви му драго
покретачи били, који бугарски покрет створили и
унапред потискоше, у часу, кад је Porta бугарима
руку пружила, утадожила је она те набујале по-
кретачке силе и отсекла политички врх том народ-
ној покрету. Бугари су сами после полове изја-
вили, да се за позване сматрају, да се одупру тен-
денцијама грецизма, који о њиховом трошку оће
нешто да важи. Ако је Porta завета тај отпор
Бугарима осигурала, почем им је желану слободу
ујамчила, то је она онда тиме свом сопственом др-
жавном бићу битан елемент сигурности и утвр-
ђења пружила. Наш источни програм иде ипак за-
там, да сваки корак, који би утврђивање и осигу-
равање наше суседне државе у свом положају
потпомагао, потпомажемо. Кад и у чем би дакле
Аустро-Угарска ту прилику добила, да за нови ек-
сархат у агар победе над противницима његовим
коју одлучујућу рекне, да се за њ свакој заузме, то би
већ од ње и само пријатељство, само човештво засте-
вати морало, да свим силама на слободи и успешном
развитку и унапређењу повога бугарског ексархата
настоји. Ту би морали не сами наши дипломати, но
и сви они државници, којима би се по заједници
вере прилика пружила да лојалном и свим мо-
гућим разлозима оправдани народни покрет на нај-
лојалнији начин у своме току потпомажу.

Толико о политичком државу Аустро-Угарске
према најновијим догађајима у турској царевини —
у Бугарској — најме према ексархату и црвеном
питању бугарском говори „П. Л.“ пак онда прибли-
жујући се скором крају у свом чланку, вели:

Ми с наше стране пак неможемо, а да на крају наши
горевозложени посматрања нашу најискрењу жељу
не изразимо, да нашим суседним пријатељима Бугари-
ма, с којима се некада наши стари на јуначким меџда-
ницама, братским оружјењу рудца, огледаху, и увек
најчвршћу свезу суседског пријатељства придржавају,
срећно испадне за руком! да се из свих политич-
ких интрига извуку, јер ма под каквим им видом
пријатељства страни агитатори на срце и у
уши метали, да поју путем, који им они
лазилају, опет је најсигурнији пут, најбоље
начин онај, који Бугари сами себи, за одбранити
своју у неком виду политичку и савршену религи-
ону независности и за усавршити благостање и на-
предак своје отачбине изабери.

Толико „П. Л.“ о бугарском питању.

ЛАЗА ТЕЛЕЧКИ.

Синоћ у 7 и по сати издану је овде члан срп-
ског народног позоришта, српски глумац и књи-
жевник, најизвршнији позорнички пртач карактера
на словенском југу, — *Лазо Телечки*, у 33-ој го-
дини својој. Сувобоља, од неког доба омладинска
болест, а у њега, рекао би, породична, јер му је
већ покоио два брата и сестру, дошла му је
главе. Последњи појав на позорници беше му Нона
Пурило у „Ни Бригеша“. Позориште му беше срце
и душа, његов пантеон, његова прва. Десет го-
дина беше он сасећеник у тој први, тек десет
кратки годиница. Онда, кад „Друштво за српско
народно позориште“ беше још у свом зачетку, кад
је тек „Српски Дневник“ проповедао животну по-
требу народног позоришта по српство, особито по
овострано, још онда је Лазо Телечки, намамљен
одушевљеном речи писца дневнички чланака, за-
нешен уметничком жељом, што му у грудима ти-
њава, прогину те напустио балван вуковарске суд-
нице, да се баца међу непоуздане, ал исто тако
и недољиве воље вештачког и скитачког живота.
И апостоли су били скитачи. И Лазо је био апо-
стол, апостол вештине, апостол духовитости, же-
поте и добра укуса, апостол родољубља.

све наше хаљине тешке. Зими носи човек, који је
по давашњој моди обучен, на улици од прилике
12—14 фуната (6—7 килограма) материје на телу,
и ту он мора непрестано да топлином своје крви
загревава. Летње хаљине човечије су пак само 5
до 6 фун. (2½—3 килограма) тешке. И ова топлота
крви, која износи 37° Ц., исто тако греје као и зим-
ске хаљине. Наше летње хаљине дакле не угреје
сунчана топлина или ти топлина ваздуха, која 20
до 30 ц., износи, тако да нам несносне постану,
него опет топлина крви нашем телу; која нам у
зиму хаљине наше онако пријатно загреје.

Зимње одело једне госпе од прилике је тако
исто тешко као и у човека, а летње одело безино
износи од прилике 6—6½ фуната (3—4 килогр.)
Људи ни у лету нису без вуњених материја, а госпе
у ово доба лепином одевају се платненим, паму-
чним и свиленим материјама, због чега њихово
летње одело мора из више материја састојати се,
него ли у људи, до би их сачувало од разлађења.
Када се узме целокупна тежина хаљина, па се
упореди са услугом, коју нам оне чине, онда до-
лазимо до овог уверења. Када на прилику у полу
похватимо ногу или боље рећи чарале, па онда
уђемо у топлу собу са сувим ваздухом, тада се
почиње унијена вода испаравати. Ако смо на ча-
рапама само три лота вуње похватили, то је за
испарење воде, која је унутра, толика топлоте
вучна, колико би требало, да се половина фунте
воде, 0° хладне тако угреје, да кључа, или да се
вине од половине фунте леда истопи. Ова коли-
чина топлоте даје се на рачун крвине топлоте у

Грдне сметње, на које је наилазио и он, као и
сваки други у овом апостолу, потресоме му
већ у основи њеној раздражљиву нарав, он иде да
даде рачун о свом глумовању, одступи са сцене
позорице, скиде са себе земалску маску. — Јели,
да је лепо умро? Као да је збиља! — Plaudite,
amici! —

ДОПИСИ.

4. Пешта 24. априла. — Иза жалосне ноте, коју
је пре неки дан засвирала „Мађ. Политика“ а „П.
Лојд“ онако нехармоничним одјеком пропратио, није
ни ширу публику могла изненадити вест, коју нам
донесе данашњи број „Заставе“ и која нам вели:
„да је бар. Мајтешија „из под баре“ — као што
се барону пристоји — отишао из Новог Сада.

Та вест није никог ни залудила ни изненадила,
али ипак ваља рећи истину, да овде нико ништа
није о томе знао. Наравно, има се узрока довољно,
да се не труби на све стране, да се Месија враћа.
А ни за „бандерије“ никакве незнамо да су изишле
пред тога „спаситеља домовине.“ Да богме! у Буда-
Пешти нема ни „либералца“ ни „Киндине, ни деоба-
ша ни недеобаша па ни Радовића. Последња таке
оскудице није ни могла бити друга до оскудица
сваког дочека, параде и бандерија. Мајтешија (ако
је стигао амо — што ми нисмо видели) дошао је
скромно, ни лалав на казгов тријумфатора. Тек ако
је у место лавровог венца повео који стручак „по-
менка“, из своје непосредне околине или какву —
„корпу“ ради вечитог војноминанија.

„Scheint die Sonne noch so schön,
Einmal muss sie untergehen!“

Са овим цитатом окрунио је „бачкајер боте“ —
иначе познат по имену „новосадског блага“, —
свој чланак у 115. бр. од 4. окт. п. р. прошле го-
дине, кад је одпочињући свој „деби“ као служке
комесарско почео прескати својим блатом „Заставу“
и народну странку, подмећући, да је ова народне
фондове арчила на агитаторне цели, о којој *лази*
ни само „лобално блато“ није ни тренутка сумњало.
Тада је то трчала комесарско тај читат хтело при-
менити на народну странку и „Заставу“ пророку-
јући, да ће Мајтешију поћи за руком оно, што није
никоме могуће, т. ј. да нађе нешто чега нема, да
иађе: да је Милетић — и други чланови народне
странке — народне фондове арчио. „Блато“ се тада
равметало, као да су му необориви податци и до-
кази у рукама, и весело је клицало: да се нада да
ће пурифицирање, које је барон Мајтешија себи за
задаћу ставио, поћи за руком.

Ми би врло жељим знати, какав стих и из ког
песничка вади „новосадско блато“ данас да га стави
на челу чланка, што га пише после *осам* месеци?
Рекали би да би се овај исти дао врло лепо при-
менити на положај „турско-мађарско-немачке клике“
новосадске, јер према „тузурма“ и „васлузи“ о
којима се до сад наслађиваху, и којима се одлас-
ком барона Мајтешија засушује врело, као да опет
наступа стара ноћ по њих, из које ће им се само
по кад кад чути потпуно кретање, као оно — со-
вуљаге.

„Scheint die Sonne noch so schön,
Einmal muss sie untergehen.“

Новосадско блато, и сви они, који се у њему гаљу-
ју, моћи ће лепо и корисну лекцију себи изве-
сти из примене овог свог стиха на себе саме. Моћи
ће се осведочити, да је свака сила за времена и
да је у лажи платно дно. У овоме има много
науке за сваког, ко је уме поштовати.

Ми би пак могли запитати: ко је то покупио
нос? Шта је од „пурификације“? Ко је био и оста-
је лажов? Нама нису нужни краљевски комесари,
да нам помогну тражити доказе за то. Ајд видиће-
мо, дал ће се та клика користити и овим неку-
ством, у корист своје памети — ако је има.

ногама, дакле на рачун местне топлоте крви. Ко-
лико су неки људи равнодушни према позвашеној
ножној обући, а како би се противили, кад би ко
хтео да им употребити ноге за топлење по фунте
леда. А и у једном и у другом случају је опас-
ност по здравље једнака.

Имамо је се још много да спомене, н. пр. о
боји и облику хаљина, о томе, зашто је кошуља
ближе телу него ли капут, зашто се платно на
косу и вуна на платно меће, дакле о реду поје-
дних хаљина. А зр и грвет није тако исто нуж-
дан за здраве и за болеснике, као ма које друге
хаљине? Хаљине су оружје, с којим се човек бори
противу атмосфере, са којим он себи ваздушни
круг у свим појасевима подчињава. Сваки уредан
човек од природе већ љуби и брине се за своје
одело, као војник за своје оружје, као довац и ри-
бар за своје справе, као јахач за свога коња. Ипа-
рани дивљака, који се голшав бори противу атмо-
фере, угравава разним знацима и бојама своју
кожу, а образовав човек неким природним наго-
ном угравава своје одело, свој стар. Не треба
никада заборавити, да мода не ваља да иде
ускос намери и чени хаљина, да кићење не ваља
да унаточ иде сврси хаљина, противу које запо-
вести не само кројачи и чизмари, него и видари
често греше.

Када упознамо значај и услугу хаљина и ста-
нова, онда ћемо и једном и другом дати и бољи
облик, који ће човеку урођено чуство за лепоту
све лепшим и лепшим правити. □.

Народна просвета.

ПРОСВЕТНИ ДЕО СВЕТСКЕ ИЗЛОЖБЕ У БЕЧУ.

Бечка изложба показује у производима људ-
ске радности, колико је људска памет могла да
измисли а човекова рука да створи. Али има једно
одељење у тој изложби а то је по броју 26, у ком
ће бити изложена сва она средства, са којих се
људски ум толико усавршио, да ствара чудеса на
свету. Занимљиво и научно ће бити како најваж-
нији створ на свету, како човек од нејацкога одо-
чета постаје умни див који дрма земљом. У про-
светном одељењу светске изложбе биће изложена
сва она помоћна средства, којима се учитељи и васпи-
тачи служе, да од људскога створа образују чо-
века. По осталим просторијама изложбе хвата на-
ше око само *резултате* људскога рада, али у про-
светном одељењу изложбе видимо тек, како је ваља-
ло неговати, развијати и снажити тај људски дух,
да би се могао исказати у том дивном раду.

Све су државе послале података, да се може по
њима судити, како у њих стоји са образовањем
народа, на ком су им ступњи школе и заводи који
припомажу том образовању. Што неби могао човек
да научи из хиљада дебелих књижурна, то ће
на овој изложби видети својим очима; ту ће се
видети *шта* учи учитељ и *како* учи децу, шта уче
деца и како схватају умно ту науку — ту ће се
видети *то* наставе и *успех* од тога у целокуп-
ној слици како *данас* стоји ствар наставе и обра-
зовања у целој свету — а тога невиди нико још
тако на једној томили. А колико ли вреди што ће
ово свакоме бити лепа прилика, да *упореди* једно
на према другом, да се упозна са многим извр-
ним производима, којима се досада служиле само
мањи кругови.

Већ смо једном напоменули у овом одељу ли-
ста, да ће на светској изложби бити сва она сред-
ства, којима се негује дете од рођаја па док не
пође у школу, даље сва средства којима се младеж
наставља и васпитава у основним, средњим, вишим и
стручним школама. Затим производи књижевности
и штампе који развијају просвету народа. Сада је
пак ц. кр. изложба комисија издала „Објашњења спе-
цијалном програму за групу 26 одељак В, настав-
не ствари“ из којих се јасно види цел овога дела
изложбе и шта се све мислило и смерало кад је
удешавана.

Надајући се да ће бити и српских учитеља и
педагога, који ће припомоћу својих општина поћи
да проуче тај део изложбе, изнећемо ево у крат-
коме изводу шта је нужно, да се добије јасан по-
јам о потпросветном делу саветске изложбе.

Ова „објашњења“ разврстају сву масу изложбака
у пет главних рубрика и то: а.) школске простор-
ије и намештај им; б.) ученика средства ученика
е) школске библиотека; г.) школска учила; д.) ра-
дови ученика. За сваку ту групу означају се о-
снови по којима ће она бити склопљена и уде-
шена, и ево шта је главније и у томе.

А. Школске просторије и школски намештај. У
ову групу спадају модели школе (зданија) чак и
у природној величини а и насликани. Меродавно
је да добра школа има згодан излазак и околину,
да има пријатан улазак, лепо спољашност, да је
изнутра у сваком погледу згодна, да је пространа
и широкта, видна и промањива. У то име неће
се изложити слике које фантазија замисли, него до-
бри снимци истинитих школа, које су значајне по
неки народ или су у ма ком од наведених меродав-
них ствари на углед подстреке. Биће туде разлике из-
међу школе у којој је само један и школе у којој
су више разреда. Овде остаје главна ствар *школска*
соба са својим намештајем, осветљењем, ветрењем
ложењем и самњажима. Све што спада у гађење де-
чијег здравља и у школи, биће туде изложено било
у добрим моделима, било у јасним цртежима а уза
то ће бити придодат прорачун шта то све кошта.

Б. Ученика средства ученика. Ова су 1. Чи-
тавке и друге књиге. 2. Нарочита средства за пи-
сање и цртање. 3. Средства за радове по облику.
4. Средства земљописне наставе. Меродавна су на-
чела у овоме, да су књиге из којих деца уче само
за припомоћ и за повторавање. Из читанака се
чита, ма да су исте по садржини „реалистички“,
удешене, у часовима језикословља. При подели чи-
танака основних и грађанских школа ваља пазити
на поједине ступње и врсте школе, на то да ли
су књиге одређене за ирве или же земљописне
округе, на разлику између методичких назора, на
значај књиге с погледом на конфесију.

У погледу нарочито средстава за науку у пи-
сању и цртању, узима се обзир на оне, који уче-
ник има у руци а то су прописи и цртање а на-
име које су тако удешене, да позвају неки на-
предак својом педагошко-дидактичком целиход-
ношћу. Амо спадају и средства којима се поуча-
вају слепа, нема и тупа деца. Ту ће свака земља
да покаже постепеношћу у начину своје наставе. При
радовима по облику разликоваће се радови из да-
диљашта и радови из школе. Узеше се обзир на
моделовање, послове од грашка, исепање, плетива,
и лепила.

У ученика средства за географiju спадају не
само мапе, него сва она средства која подстичу
ученика да сам израђује мапе било, у школи било
ван ње, а то су квадратрани бланкети, мрежопр-
ти и т. д.

В. Школска библиотека. У погледу школске књи-
вице биће саопштени главни моменти, које је та

имати на уму при статистичким исказима н. пр. годи-
шња дотација библиотеке, принаво, соба за у т. д.

Г. Школска учила ће се груповати овако: 1.
Предмети, модела и слике за науку гледања а најме
оне које служе за неку особену стручну наставу
у нар. школи. (Помоћнице при отацхатвеници,
илустровани буквари и т. д.) 2. Апарати у при-
помоћ настави (писмарице, поучне игре и т. д.)
3. Учила за наставу у писању, цртању и стено-
графији. 4. Спољашња учила за наставу у рачуну
по подели, учила за рачун чистим бројем и учила
за рачун примењеним бројем. Уз то ће бити описа
и упутства. 5. Учила наставе у географији и то
за математски, физички и политички земљопис
(армиларсфере, телурија, лунарија, глоби и плани-
глоби, карте и т. д.) У том погледу ће бити за-
нимљиво како је дидактика поступно напредовала
у земљописној настави. 6. Збирке слика за на-
ставу у историји општој, културној, вероизложској,
државном животу, ратништву, уметности и јавним
животу. 7. Збирке природописних учила а ту се
не узима толико у обзир да их је много, него да су
удесна одабрана. Амо спадају и модели. 8. Збирке
математичких и физикалних учила, али само у ко-
лико одговарају школској цели, уз њих иду пла-
нови за физикалне музеје и каталози апарата. 9.
Збирке учила за кемiju, планови кемичких лабо-
раторија, каталози збирка, модели, слике и табеле.
10. Учила за науку у грађевинама, грађењу ма-
шина и механичкој технологији. 11. Збирке за пољ-
ско привредну науку и то за познавање земље и
климе (збирке разних врста земље, апарати за
анализу, инструменти за мерење топлоте земље)
за ботанику (хербарији, морфолошки модели, ми-
кроскопски препарати); за зоологију и анатомију
(збирке корисних и шкодљивих животиња), за ке-
мију (корисно биље, врсте земље, ђубрија) за пољ-
ску привреду, и шумарство. 12. Збирке учила за
занатлијске школе. 13. Збирке учила за трговачке
школе. 14. Збирке учила за наставу уметностима.
15. Збирке учила за наставу у музици.

Д. Радови ученика. Те радове не излажу уче-
ници него *школа* и из тих радова видиће се ра-
дова видеће се раденошћу ученика и учитеља. Амо
спадају писмени и ручни женски радови. Ту се не
излажу све по избор боље од бољег, него се из-
лаже све што су израдили ученици једнога завода
да се ухвати рачун о резултату наставе.

Ми смо ево у главним цртама извели програм
тог просветног одељења изложбе. И ово ће бити
довољно, да свако може судити, како ће изложба
бити богата у овом обзиру, и колико ће моћи свако
научити који својски и савесно проучи ове изложке.

За време школског одмора стеће се хиљаде уче-
теља у Беч и том приликом држаће се скупштине,
на којима ће се претресати главнија питања о
напредцима наставе школом.

ВЕЛЕЖКЕ СА ИЗЛОЖБЕ.*)

Здање изложбе Цео простор, на коме је свет-
ска изложба у бечкоме праву, заузима земљиште
од 2, 500.000 □ метара а сама индустријска па-
лата као највеће здање покрива 70.000 □ метара,
дугачка је 907 а широка је 206 метара. Са сред-
њом зградом палате сучељавају се једна галерија
уз дуж, а пресецају је 16 галерија по преко. Га-
лерија уз дуж широка је 25 метара, а галерије у
преко дугачке су 175 а широке су свака по 15 ме-
тара, међу две и две од тих галерија имају ав-
лије са три стране ограђене, 35 метара широке и
74 метра дугачке, авлије су те већином покривене.
Над палатом је 40 хвасти високо кубе на стубовима,
који су тако грдни да би могао издубити у њима
себи читав летњикован. На галеријама у том ку-
бету изгледају људи као кепеци. Има туде један лав
кога је Фрауциска изложила, и који је велики као
поведика кућа, па и тај изгледа у том простору
тек као обичан лав. Иза индустријске палате лежи
дугачка дворана за машине, десно зграда за обра-
ћање вештине и читав неброј миљака (навиљона)
у свим немарским стиловима.

Исток на изложби. Цео свет је радознао да
види збирку изложбака са истока кога су песници
ошвали у толиким прекрасним песмама, али кога оста-
тали свет још тако мало познаје. Беч је ближе исто-
току него Париз и Лондон, па су сви очекивали
већи број изложбака. У источњачкој групи видимо
да је заступљена и Турска, Тунис, Мароко, Персија,
Грчка, Румунска, Централна Африка, Абисинија и
обале црвенога мора, Индија, Сијам и азијатска
острва. Особито су богато заступљене Кина и Ја-
пан. Србија није ни у Беч ништа послала као што
је у своје доба одсуствовала у Паризу и Лондону.
Изложки са истока отварају нам нов свет, тако ди-
ван, тако разнобојан, да је то грдна ризница за
испитивање и науку.

Селачке куће. Год. 1867, било је и на парис-
ској изложби изложено неколико кућа у то име, да
види и позна свет како живи прост народ у раз-
ним државама. На бечкој изложби има читаво се-
оце таквих селачких кућа. Околу једне у грчком
стилу подигнуте дрвене црквице, у којој је Угар-
ска изложила разне врсте дрвећа својих шума, на-
низале су се те куће, а у свакој живи муж и жена
дотичног народа, те чува ту кућу. Досада су го-
тове куће: елсашка, руска, шведска, тиролска,
граничарска, (српска?) хрватска, саксонска штир-

*) Под овом рубриком доносићемо занимљивије појединости са
изложбе, коју ћемо пратити и прочитати чланцима. Уред.

ска, крајска. Куће су те намештене изнутра као што су у истини.

За гледаче. Ко год хоће да гледа изложбу, не само од дуга времена, него ради своје поуке, томе саветујемо да своје разгледање подели на три дела. Прво нек прође кроз целу изложбу од групе до групе, па ће сватити слику целине. За тим, нек други пут разгледа оне групе, које му се свиде да су најзанимљивије. Тек по томе нек разгледа најзанимљивије предмете у појединим групама. Ко хоће да види све наједанпут, тога ће забунити силесија предмета, те неће готово ништа видети, јер ће му слабо што останути у памети. —

НОВИ САД, 28. Априла (10). Маја „Угарски Лојд“ доноси у броју од петга члана под насловом „Краљ. Комесаријат у Н. Саду“, у ком чита опором буквицу комесару, његовој околини и клерикалима, снају кара а влади приговара. На крају члана доноси вест, да ће влада сазвати наш сабор и то у Будим. На овај чланак вратићемо се првом приликом.

Шест недеља је како је Мајтешија збацио три професора са новосадске гимназије, а „врховни патрони“ ни да се макоше. Све што смо разабрати могли, јесте: да је администратор Грујић писао Трефору, а Анђелић да је телеграфисао државном подсекретару Танарију у тој ствари. Кад је оно општина суспендовала познатога Немеша, министарство га је од часа повратило.

У прошли четвртак имао је школ. епарх. одбор архидијецезе карловачке своју седницу, о којој ћемо донети опширнији извештај.

У Футогу је судач Цветковић, шурак Ђорђа Папфија навалио езекуцијом и пленитом на чланове месног црквено-школског одбора, те уценио свакога у главу по 10 фор. и 40 нов. у име Мајтешијем учитељу Јулину досуђење седмочесне плате. Одборници ће се жалити жупанији на ово насље у ствари, која је спорна и у коју се силом ушлепа ненадежна власт. —

Добили смо 1. бр. „Глас Црногорца“, што излази на Цетињу на место од Турске, Угарске и Аустрије у нашим покрајинама забрањеног „Црногорца“. Лист овај добијаће претплатници обустављеног „Црногорца“, а излази као недељни гласник за политику и књижевност по уредништву г. Симе Поповића са одабраним садржајем. Стоји за наше крајеве годишње 6 фор. полугодишње 3 ф. а на четврт 1 ф. 50 н.

Обраћамо пажњу пријатеља народне просвете на позив на претплату на „Глас Народа“ који са својим 18. бр. улази у нову трећину ове године. —

Из Карловаца нам јављају: Као што се овде разликује гласови, ићиће администратор патријаршије из Даља и до Пеште и Беча, пак и до Крајца, као и Анђелић да ће ходити до Пеште — Беча. —

Даље се из Срема разликује глас, да је Анђелић, кад је оно последњи пут у Пешти — Бечу био, дошао доле, писао своме калаватору, познатом Шимунуовачком православињаку и „туркос пророку понфори“, — да је истина, да су они код владе пропали јербо ова хоће да се држи закона, али зато не треба православињаца да малакшу, него треба да раде, а кад дође време подпомага ће их барун Мајтешија, ма и против владе. — Зато сада ваљда Анђелић путује за Мајтешијом.

НОВИЈЕ

Из Беча јављају, да ће цар са свим својим гостима при светској изложби краљевинама и царевинама и Будим-Пешту посетити. У Будим-Пешти се спремају за тај долазак царев необичним мерама.

Из Пеште јављају, да је опозвана наредба, којом се обуставља мађарска паробродска пловидба тих српских крајева. —

Из Рима стижу све гори и гори гласови о здрављу папином; кардинали су сви већ на окупу и као да ће се апарат избора папског са који час још развијати.

Из Загреба јављају да је с. ц. м. Молилари у крајинским стварима у Пешту одазвао, тако исто и секцион саветник Стојановић да као заступник владин учествује у расправама о трговачком закону за Угарску.

Бечки „Тагблат“ дознаје, да је између далматински уставоваца Словена и талијанаца после различних конференција велико неспоразумење овладао. —

У Чешкој се највише ради припремама за предстојеће изборе.

Из Француске јављају, да се је и Тјер јавио за распуст скупштине и распис нових избора у месецу Аугусту. —

Из Шпаније немамо у часу никаквих важних вести да забележимо. Једино, да су разнесени гласови, да ће Кастилар отступити, сасвим неосновани. —

Из Париграда јављају, да је султан на предлог Лесепсов поставио један одбор за испитивање и расправљање питања сујецког канала. —

ТРГОВИНА И ОБРТНОСТ.

Пешта 27. Апр. У пешти имамо у последње време нешто знатнија довоја, но млинари се ипак доста узатежу од куповања. Услед тога је промет доста ограничен, и само

у пет новчића јединице по меру могла је шеница наћи својих купаца. У свима осталим врстама ране била је слаба радња. Цене се по већој мери нису промениле.

У ове последње дане имамо на измене кини и лене сушчане дане. Усви у опште нису много од мрзаца трицили. Само су виногради са ови последњи мрзаца подегде навезли.

Бележимо ове цене:
Шеница потијска 86 ф. 8 а. 20 п. 84 ф. 7 а. 95 н. 84 ф. 7 а. 95 н. 83 ф. 7 а. 82 1/2 п. Све на три месеца причека:
Пештаска шеница 84 ф. 7 а. 68 н.
Раж 77—80 ф. 4 а. 75 п. Све на три месеца.
Узани-шеница за септембар октоба 5 ф. 73 п. 5 ф. 75 н.
Узани-кукуруз за мај јуни 3 ф. 49 п. 3 ф. 50 н.
Узани-зоб за мај јуни 1 ф. 71—72 н. за септ. окт. 1 ф. 63—64 н.

Брашну је цена стална. Промет слаб.

КЊИЖЕВНА ВЕСТ.

ПОЗИВ НА ПРЕТПЛАТУ.

С 17-тим бројем завршио је „Гл. Народа“ 4 месеца ове године и одужио се свима онима који су се претплатили са 1 фр. а. вр. Који је год рад да и одјак добија лист уредно, нека се пожурни са новом претплатом. На веру не шаљемо лист никоме.

Ако „Глас Народа“ стече 1200 претплатника, доносиће у сваком броју лепе и лепе традиције, без да ће се повисити цена претплате.

Молимо наше честите скупитеље и све пријатеље народне просвете, да препоручују наш лист у свакој српској кући. Уз оваку малену претплатну цену, ретка је кућа која га не би могла држати. Да није ревносних скупљача, не би наш лист стекао ни ових 800 претплатника што их сада имаде, јер многим је људима, који иначе радо читају листове, тешко да се наваљу да оду до поште и да пошљу претплату. Увек треба да има неко који ће их потсетити и понудити, да се претплате.

Пошто дојаконша претплата намирује најпрече трошкове издавања листа, то ће се одјак сувишак од претплате употребљивати на то, да лист буде својим садржајем [све богатији. У нас с ову страну Саве нема другој листа, који би уз то, што у главном прати све важније догађаје, пружио читаоцима толико корисне поуке и забаве. „Гл. Народа“ је једини лист те врсте у нас а цена му је тако ниска, да нема недељног листа који би могао бити још јединији.

„Глас Народа“ стоји:
Од маја до краја аугуста 1 фор.
„ маја „ „ децембра 2 фор.
Претплата се шаље поштанском упутницом: Администрацији „Гл. Народа“ у Нови Сад.
Недобивени бројеви нека се за времена рекламирају.

Уред. „Гл. Народа.“

ОГЛАСИ.

Бр. 176. — Гл. Сл.

СТЕЧАЈ.

Код магистрата сл. кр. вароши Новог Сада упражњено је једно место полицијског комесара с годишњом платом од 700 фор. а. вр., на које се овим стечајем расписује.

Који ово место потраживати намеравају, имају своје нужне исправе снабдеване молбенице најдаље за четир недеље од првог урвишења овога огласа рачунајући овај рошом магистрату поднети.

Из седме редовне главне скупштине магистрата и представништва сл. кр. вароши Новог Сада, држане 1. и 3. маја 1873 Павле Мачвански с. р. Др. Илија Вучетић с. р. градоначелник. 2—3 велики бележник.

НЕГОТИСКОГ

ДОБРОГ ЦРНОГ ВИНА

сасвим природног и чистог има на продају на акон и на мос.

1 мос од 2 1/4 олбе кошта 80 новч. Стакло прима се натраг у 10 новчића.

У Новоме Саду у дунавском сокаку код Србијанца.

1—3

Добросав Миљковић.

ШПЕЦИРАЈСКА ТРГОВИНА

РАДЕ НИКОЛИЋА

У МИТРОВИЦИ,

потребује једног способног помоћника. Захтевање знање српског и немачког језика. Они који и мађарски језик говоре имаће првенство. 1—3

ГОСТИОНИЦА

КОД „ЗЕЛЕНОГ ДРЕВЕТА“ У МИТРОВИЦИ,

издаје се од 1. аугуста п. р. под аренду. Ко је желн узети, нека се обрати на трговину Јов. Ј. Поповића и др. („код арапина“) у митровици. 1—3

ЗА НИРНБЕРШКУ И ГАЛАНТЕРИСКУ ТРГОВИНУ

Н. ПАРАСКИЈЕВИЋА,

У НОВОМЕ САДУ,

тражи се један способан помоћник. 1—3

БАНАТСКА СРПСКА ЗАДРУГА ЗА ШТЕДЉУ И ПРЕДУЈАМ

У ВЕЛ. БЕЧКЕРЕКУ.

Друга редовна главна скупштина у деоничара горњ. е задруге држаће се

6 (18.) МАЈА 1873.

у 3. сахата после подне у дворани варошке општинске куће у вел. Бечкереку.

ДНЕВНИ РЕД:

- 1.) Извештај о пословном раду задруге 1872. године.
- 2.) Закључак рачунски 1872. године.
- 3.) Избор 12. чланова у одбор.
- 4.) Избор тројице испитача рачуна за 1873. годину.
- 5.) Измене основних правила задругиних.
- 6.) Закључење о поделињу делимка.
- 7.) Предмети, каквих јошт буде.

У Вел. Бечкереку 28. (16.) априла 1873.

У П Р А В А.

МЕНИЧНА РАДЊА БЕЧКЕ КОМИСИЈОНЕ БАНКЕ.

Schottenring Nr. 18.

издаје

ЧЕСТИЦЕ

на следеће обележене групе сређака, и ове групе већ су из тога разлога препоручителне, почем је сваком појединику такве честичке могуће, све главне и спорне „згодитке“ начинити и осим тога износ камате од

30 ФРАНАКА (У ЗЛАТУ) И 10 ФОР. У БАНКАМА УЖИВАТИ.

ГРУПА А. (ГОДИШЊЕ 16 ПУТА ИГРА).

Месечна уплата по 10 ф. — По исплати последње рате добија сваки учесник следеће 4 срејке:
1. Зироп. 1870-ту 100 фор. државна срејка. Главни згодитак 300.000 фор. са премијом повратног купа вучене серије 400 фор.

1. Зироп. пар. турске 400 франка државна срејка. Главни згодитак 600.000 франк 1.300.000 фор. у злату.
1. херцег-брауншвајгске 20 талира срејке. Главни згодитак 80.000 талир без икакве одбитке.
1. исебрукске (тиролске) срејке. Главни згодитак 30.000 фор.

ГРУПА Б. (ГОДИШЊЕ 13 ПУТА ИГРА).

Месечна уплата 6 фор. — По исплати последње рате добија учесник следеће срејке:
1. Зироп. царско турска 400 фран. државну срејку. Главни згодитак 600.000, 300.000 фран. у злату.
1. херцег-брауншвајгски 20 талира срејка. Главни згодитак 80.000 тал. без одбитке.
1. срејка Саксен-Мајнинген. Главни згодитак 45.000, 15.000 јужном вр.

Даље честичке на петину 1864. држ. лоза. Месечне рате по 6 фор.
Даље честичке на пола 1864. држ. лоза. Месечне рате по 10 фор. —
Даље честичке на пола 1864. држ. лоза. Месечне рате по 4 фор.
Даље честичке на пола Угар. лоза. Месечне рате по 3 фор.
Даље честичке на брауншвајгске лозе. Месечна рата по 2 фор.
Даље честичке на Исебрукске лозе. Месечне рате по 2 фор.

Осим тог прима берзански комитет и менична радња бечке комисионе банке све какве му драго банкарско-меничне и берзанске послове.

Виста менице и акредитиве расписана ће се најјестивије по свим великим местима Јевропе и Америке. Налози из овдешњег места и из провинције најбрже ће се најстварије, и најпримотније извршити, и берз. комитетом прекупљене артије и булете свагда ће се обавири на постојећи ноћни подложј под најлашним условима издавати.

Канцеларске су радње сваки дан од 9 сахата ујутру до 6 сахата увече без престанка отворене.

НАЛОЗИ СА СТРАНЕ

свршаваће се такојерло брзо и по Post-Nachnahme ефектуисати. Листе до извлачења увек ће се после сваког извлачења бесплатно разашљати. —

ОБЈАВА.

У главној скупштини удеоничара земунске удеоничарске задруге за рафинирање петролеума, држаној 22. априла 1873. закључено је: да се на оне уделе, који су са 60 фор. уплаћени, још 20 фор. уплати.

Ово се има извршити у две рате, и то:

Прва са 10 фор. по уделу до 28. априла, а

друга са 10 фор. по уделу до 2.9 маја.

У противном случају по гласу §. 6. задр. штатута прогласиће се досад уплаћене своте за ништаве.

Даље је закључено, да ће се оним субскрибентима, који су своје уделе делимично исплаћивали, оставити преклузиван рок, да на исте уделе до износа од 60 фор. заоставше своте до 28. априла о. г. исплате. Друкчије ће се а conto извршено плаћање по §. 6. задр. штатута за ништаво да прогласи. Напослетку имају и ови 20 фор. по уделу да доплате, као и они, који су до сад своје уделе са 60 фор. већ уплатили, и то у две рате:

Прва до 28. априла 1873.

Друга до 29. маја, 1873.

Уплаћивање бива:

У Земуну код „Земунске штедионице“.

У Панчеву код „Панчевачке штедионице“.

„ „ „ „Панчевачке народне банке“.

„ Новоме Саду код „Прве трговачке и обртничке банке.“

Земун 11. априла 1873.

2—3

УПРАВЉАЈУЋИ ОДБОР.

ОБЈАВА.

У главној скупштини удеоничара земунске удеоничарске задруге за рафинирање петролеума, држаној 10. (22.) априла 1873 закључено је: да се заоставших 279 ком. удела са 40 ф. по комаду (једнако оним са 60 фр. — по комаду уплаћених удела) издаду тако, да на ове исте и даље доплаћивање од 20 ф. — по комаду сљедовати има. Субскрипција ових удела расписана је до 18. маја 1873, а уплаћивање сљедоваће у овим роковима:

10 фор. од удела при самој субскрипцији.

10 „ „ „ до 19. Јуна

10 „ „ „ „ 20. Јула.

10 „ „ „ „ 20. Августа.

10 „ „ „ „ 20. Септембра.

10 „ „ „ „ 20. Октобра 1873.

Субскрипција и уплаћивање извршује се:

У Земуну код „Земунске штедионице“.

У Панчеву код „Панчевачке штедионице“.

У Панчеву код „Народне банке“.

У Новоме Саду код „Прве бачке трговачке и обртничке банке.“

Земун 11. априла 1873.

УПРАВЉАЈУЋИ ОДБОР.

2—3